

KUR'AN'DA TEMSİL SİSTEMLERİ

Behlül TOKUR (*)

Özet

Bu makale, Kur'an ayetlerinin temsil sistemlerine göre insanlarla nasıl iletişime girdiğini konu almaktadır. Makalede önce, temsil sistemleri hakkında kısa bilgiler verilmekte, daha sonra temsil sistemlerinin Kur'an'da nasıl işlendiği, insanların yeni deneyimler oluşturmada ayetlerin nasıl kurgulandığı ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Kur'an, Temsil Sistemleri

Representation Systems in Quran

Abstract

This article discusses the way how Quran verses communicate with people according to representation systems. At first, the article gives a brief information about representation systems. Thereafter, it deals with how representation systems are held in Quran and gives place to informations about how verses are organized in terms of the creation of peoples new experiences.

Key Words: Communication, Quran, Representation Systems

*) Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi
(e-posta:behlultokur@hotmail.com)

Giriş

İnsanoğlu çevresinde olup biten her şeyi duyuları aracılığıyla algılar. Cisimlerin sertliğini, yumuşaklığını, soğukluğunu ve sıcaklığını derisiyle hissederek, besinlerin tatlarını diliyle alır, güzel ve kötü kokuları burun vasıtasıyla koklar, sesleri kulaklarıyla işitir ve cisimleri gözleriyle görür. Kısacası duyu organları, çevreden gelen uyarıcıları elektrokimyasal sinyaller olarak beyne gönderir. Hafıza tarafından kodlanan bu veriler dış uyarıcının zihindeki temsilini oluşturur. Dolayısıyla birey, geçmişte yaşadığı bir deneyim üzerinde düşünmeye başladığında bu deneyimle ilgili bir görüntü, ses, ya da yoğun bir duygu yaşamaya başlar.

Birey, yaşam deneyimine bağlı olarak bazı duyuları daha az, bazılarını ise daha yoğun bir biçimde kullanmaya meyillidir. Bireyin baskın olarak kullanmakta olduğu duyu tercihini öncelikli temsil sistemini oluşturur.

Her birey elde edeceği bilginin öncelikli temsil sistemi üzerinden kendisine ulaşmasını ister ve bu kanal üzerinden gelen bilgiyi daha doyurucu bulabilir, daha rahat kavrayabilir veya daha rahat aklında tutabilir. Bu açıdan etkili bir iletişim için bireyin hangi temsil sistemini yoğun olarak kullandığını bilmek oldukça önemlidir.

Kur'an'da temsil sistemlerinin incelendiği bu makalede, Kur'an ayetlerinin her insanda yoğun olarak bulunan temsil sistemlerine göre insanlarla nasıl iletişime girdiği, buna bağlı olarak onların yeni deneyimler oluşturmada ayetlerin nasıl kurgulandığı incelenmeye çalışılmıştır.

Her ne kadar NLP, kullandığı kavramları genel itibarıyla psikoloji biliminden almış olsa da, onları kullanma tarzı bazı yönlerden psikolojiden farklılık arz etmektedir. Bu noktada, konuyla ilgili daha çok NLP eksenli bir dil kullanılarak Kur'an'da var olduğu düşünülen temsil sistemleri hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

1- Temsil sistemleri

İnsan, içinde deneyim yaratabilecek büyük bir yeteneğe sahiptir. Beyin, doğal bir sanal gerçeklik makinesidir. Acı bir anı düşünmek bireyi tekrar üzüntüye boğabileceği gibi, hoş bir an, bireyin tekrar gülümsemesine ve aynı hoşnutluğu yaşamaya sebep olabilir. Limon yediğini hayal eden birinin, tükürük salgılamaya başlaması durumu açıklayan güzel bir örnektir. Dolayısıyla birey, geçmiş deneyimlerini, duyularını kullanarak düşünür. Kişisel gelişim (NLP)'de bu duyulara "temsil sistemleri" denir (O'Connor, 2003: 79).

Temsil sistemleri, bireyin çevresindeki dünyayı nasıl simgeleyeceğini belirler. (Alder, 2005: 171). Dış dünya ile ilgili aynı algıların farklı insanlarda çok farklı etkileri olabilmektedir. Bir insanı mutlu edebilen bir şey diğer bir insanı üzebilmektedir. Çünkü her birey, beyine duyu bilgileri girdiği andan itibaren onları geçmiş deneyimlerine, inanç ve değerlerine göre filtreden geçirmektedir. Bu noktada dışsal duyumların yaptığı etkiyi içsel duyumlar da yapmakta, içsel duyumlar (temsil sistemleri) vasıtasıyla bireyin deneyim ve düşünceleri etkilenip değişebilmektedir (Alder, 2001: 131).

NLP'ye göre insanlar göze, kulağa veya duygulara hoş geldiği için bir şeyler yaparlar. Dolayısıyla onların fikirlerini değiştirmek için kafalarındaki resimleri, kendi kendileriyle konuşma şekillerini ve içlerindeki duyguları değiştirmek gerekmektedir. (Woodsmall, 2003: 213). Bir insanın nasıl karar aldığını bilmek, o insanın gerçekliğine girip dünya

görüşünü etkilemek üzere gerekli duyuşsal uyarıyı sağlayarak kendisini daha iyi motive etmede önemli rol oynamaktadır. İnsanlar genelde 'kendilerine mantıklı geldiği için' kararlar alırlar ve almış oldukları kararların mantığa dayalı olduğunu varsayarlar. Aslında mantığa dayalı olarak değil, sadece görsel, işitsel ve duyuşsal olarak kendilerine anlamlı geldiği için bireyler kararlar alır ve bu kararları başkalarına karşı haklı göstermeye çalışırlar. (Woodsmall, 2003: 206).

Her insanın duyuşlarla ilgili baskın bir tipolojisi vardır. NLP'ye göre bunlar genel olarak üç ana başlık altında ele alınmaktadır.

Görsel Tipler:

Görselliğe dayalı karar alan insanlar aslında zihinlerinde kendilerine uygun gelen bir resim veya imaj yaratırlar. Nesnelerin nasıl göründüğüne önem verirler ve görebilecekleri grafik, bir materyal olsun isterler. Kafalarındaki ideal imaj veya temsile olabildiğince yakın olan dış resme dayalı kararlar alırlar (Woodsmall, 2003: 206). Görsel yaklaşımlı tercih eden insanlar çoğunlukla başları ve vücutları dimdik ve gözleri yukarılara bakar şekilde ayakta dururlar veya otururlar. Derin derin nefes alma eğiliminde değildirler, konuşma esnasında düşünceleri çok hızlı olduğundan, normalden yüksek bir ses tonuyla hızlı hızlı konuşurlar (Alder, 2001: 117). Kullandıkları kelimeler ve mecazlar görsel ağırlıklıdır. Onları bir konuda ikna etmek için görsel imajlar kullanmak gerekir. Görsel bir insana bir tek çiçek çok şey ifade edebilir. Bir kişi konuşması sırasında, daha çok "gördüğünüz gibi, göz göre göre, nereden bakarsan bak, konuyu aydınlatmak, gözün aydın, gözüne kestirmek, gözden geçirmek, ileri görüşlü" gibi görsel mecazlardan yararlanıyorsa, bu kişi konuşmasında görsel sistemi kullanan biri olarak nitelenir (Saygın, 2005: 59).

Görme işlemleri dışarıdaki bir objenin optik kaydı ile başlayan bireyin ne gördüğü ve gördüğü şeyin ne anlama geldiği ile sona eren bir olaylar zincirine bağlıdır. Bazı zamanlar sistemin bir ucundaki girdi diğer ucundaki çıkırtıyla çok az ilişki kurar. Böylece görme tek başına gözlerde, hatta optik işlemlerde geçekleşmez. Görme, gözlerden çok beyin ya da zihin aracılığı ile geçekleşir. Başka bir deyişle, gözler beyne değil beyin gözlerle ne gördüğünü söyler. Dolayısıyla canlandırma bütün bir zihni, hayal gücünü, hafızayı, inançları ve duyuşları içine alır. Bir şeyi canlandırma şekli, düşünme üzerinde dolayısıyla davranış üzerinde orantsız bir etki bırakır. Düşünce ve davranış şeklini değiştirme söz konusu olduğu zaman görüntüler değişim için fazlasıyla hammadde oluşturabilirler. (Alder, 2005: 172-173).

İşitsel Tipler:

Birey görmek gibi bu duyuşu da içsel bir şekilde yansıtır. Hatıraları depolayıp onlara giriş yaparken, geleceği hayal ederken, duyuşulanımı tecrübe ederken ve genel olarak düşünürken ses - konuşma sesi da dahil - kullanılır. Sol beyin, soyut düşünce sözler, sayılar ya da semboller için bilindik beş duyuş yerine bu temsil biçiminden faydalanır (Alder, 2005: 173-174). Kulağa hitap etme ilkesine dayalı karar alan insanlar aslında zihinlerinde kendilerine uygun gelen ses veya sözcükler şeklinde iç temsil yaparlar. Bu insanlar dikkatlerini her durumda işitsel öğelere verirler. Nesnelerin kulağa nasıl geldiği ile ilgilenirler. Vurgu, yükseklik, ton, titreşim ve tempo gibi sesin çeşitli özellikleri bu tür bir insanın dikkat ettiği özelliklerdir. İşitsel öğe, bir insanın kendi sesi veya başkasının sesi olabilir.

Hatta bir şarkı veya özel ses de olabilir. Bütün bunlar bireyin alacağı karara ve bunun içerisine hangi öğelerin dahil edildiğine bağlıdır (Woodsmall, 2003: 207).

İşitseller, seslerle düşünürler. Bir durum hakkında akıllarında baskın olarak kalan ve hatırladıkları, sesleridir. Duyarak daha iyi öğrenebilirler, nefes alışları, konuşmaları ve hareketleri orta hızdadır. Düşünürken çoğunlukla gözleri kulak hizasındadır (Yurdakul, 2003: 112). Konuşmalarında daha çok işitsel kelimeler ve mecazlar kullanırlar. Bir kişi “ayrı tellerden çalmak, kulakları tırmalamak, kulağa hoş gelmek, borusu ötmek, kulak vermek, kulak tıkamak, gürültülü” vb. mecazları, daha çok kullanıyorsa bu kişi için işitsel bir tip denilebilir (Saygın, 2005: 59).

Dokunsal Tipler:

Duyulara dayalı karar alan insanlarda iç duyuşsal temsil, bir duygu şeklini alır. Bu duygu vücudun herhangi bir yerinde kendilerine anlamlı gelecek bir duygulanımdır (Woodsmall, 2003: 207). Dokunsal insanlar ciğerlerinin en dibinden nefes alıp verirler ve onlar nefes alıp veririrken midelerinin inip kalktığı görülebilir. Düşünürken aşağıya doğru sağa ve sola bakma eğilimindedirler. Söзlerini tartarak ve söзleri arasında sessiz boşluklar bırakarak yavaş yavaş konuşurlar ve fiziksel dokunmaya cevap verirler (Alder, 2001: 118). Bir şeye dokunmadan onun hakkında karar vermek istemezler. “Sırtımda çok ağır bir yük var, bunun önemini hissediyorum, gururuna dokunmak, iliklerine kadar titremek, soğuk insan, sıcak ilişki” gibi mecazları daha çok kullanan bir birey için dokunsal bir tip olduğu söylenebilir (Saygın 2005: 62).

Fiziksel olarak, göz, kulak ve dokunma hissi olmaksızın birey kendi deneyimini oluşturabilir veya zihinsel haritalarını ve düşüncelerini yeni bir şekilde karıştırarak deneyimini sentezleyebilir. Rüyalarda olduğu gibi bazı olaylarda bireyin içinde canlandırdığı deneyim, gerçek hayattaki kadar etki bırakabilir (Alder, 2001: 32). Dolayısıyla bir gün içerisinde yaşanılacak onlarca deneyim ve alınması gereken bilinçli ve bilinçsiz, önemli ve önemsiz bir sürü kararlar olduğu düşünülecek olursa, temsil sistemlerinin ne kadar kritik olduğu daha iyi anlaşılabilir.

2- Kur'an'da Temsil Sistemleri

İnsan düşünceleri üzerinde çoğu zaman mutlak bir kontrole sahiptir. Bu durum insanın üstün doğasını yansıtan, insan için en önemli ve heyecan verici bir gerçektir. İnsanoğlu yazgısını bu ilahi ayrıcalık sayesinde yönlendirebilir. Kendi düşüncelerini yönetemeyen bir bireyin, başka şeyler üzerinde hakimiyet kurması olası değildir. Düşünce, insanın ruhsal malvarlığıdır. Bundan dolayı onu dikkatle korumalı ve kullanmalıdır (Addington, 2005: 45).

İnsan düşünceleri vasıtasıyla kendi hayatının mimarı rolünü üstlenir. Düşünceler insan hayatı üzerinde olağan üstü bir güce sahipken, tabidir ki, düşüncelerin beslendiği kaynaklar da önem arz eder. Çünkü düşüncelerin kalitesini belirleyen bu kaynaklardır.

Kur'an, bireyin kendi benliğinde ve çevresinde bulunan her şeyi, bireyin kendi yaratılış gayesine ve ötesine uzanmasını sağlayacak işaretler olarak niteler ve akıl sahibi insanların duyu organları vasıtasıyla bu işaretleri fark etmesi ve üzerinde düşünmesi gerektiğini vurgulayarak, bireyin algısal seçimini bu yönde kullanmasını ister:

“Bu insanlar devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseldiğine, dağların nasıl dikildiğine, yerin nasıl yayıldığına bakmazlar mı?” (Gaşıye, 17/20).

“Şüphesiz sizin için sağmal hayvanlarda da çıkarılacak bir ders vardır: Hayvanın karnında, bedeninden atılacak artıklarla kan arasından salgılanan ve içenlere lezzet ve ferahlık veren katksız süt içiriyor size.” (Nahl, 16/66).

“Sizi topraktan, sonra bir sperm damlasından ve sonra bir dölllenmiş hücreden yaratan O’dur. Ve sonra O, çocuklar olarak sizi hayata getirir, sonra ergenlik çağına ulaşmanızı sonra da yaşlanmanızı emreder. Kiminiz daha önce öldürülür, kiminiz de belirtilmiş bir süreye ulaşırsınız. Belki artık aklınızı kullanırsınız.” (Ğafir, 40/67).

“Üstlerindeki göğhe hiç bakmazlar mı: Onu nasıl inşa ettik, güzelleştirdik ve nasıl bütün kusurlardan ve eksikliklerden arındırdık?” (Kaf, 50/6).

Bunlar gibi onlarca ayet bireyin çevresindeki bu uyarıları fark etmesini ve onları algılamasını önemle ve tekrar tekrar ifade eder. Allahın yüce ve kamil sıfatı bu noktada daha belirgin bir şekilde bireyin karşısına çıkar. Çünkü Allah bütün bu uyarıcıları insanın içine ve kâinata yerleştirirken, bunları değerlendirme ve anlamlandırma yetkisini, yani seçme iradesini yine insanın kendisine bırakmıştır. Allah, kalıcı ve gerçek haritalar oluşturmanın sürekli gözlem ve tetkik etmeyi gerektirdiğini Kur’an’da buyururken, insana da “Seni zorlamıyorum (Bakara, 2/256), seçenekler ortada (Kehf, 18/29; Bakara, 2/256), uyarılarımı yaptım (Nahl, 16/70; En’am, 6/19; İbrahim, 14/44; Kehf, 18/2; Fatır, 35/37; Ankebut, 29/41), zaafılarını ortaya koydum (Bakara, 2/30; Nisa, 4/28; Al-i İmran, 3/14; Yunus, 10/12; Hud, 11/9-10; Enbiya, 21/37; İsra, 17/11; İsra, 17/67; İsra, 17/83; İsra, 17/100; Kıyame, 75/20-21; Adiyat, 100/6-8), bunun yanında büyük bir potansiyelinin olduğunu da ifade ettim (Bakara, 2/31; Mü’minun, 23/78; Secde, 32/7-9; Şems, 91/8; Tin, 95/4); artık kendince en doğru yolu seçebilirsin, ama unutma ki dönüş banadır Hac, 22/48; Lokman, 31/14-15; Mü’min, 40/13; Şura, 42/15; Yasin, 36/83).” buyurarak kendi aşkın iradesini istismar edip kullarını köle yapan bir Tanrı olmak istemediğini otaya koymuştur.

İnsan seçimlerinin ürünüdür. İnsanın seçimleri ise duyu organlarının dışarıdan bir takım uyarıları algılaması ve zihnin bu uyarılar üzerinde bir takım işlemler yapması (inanç ve değerler, deneyimler, ihtiyaçlar, fizik ve sosyo-kültürel çevre) sonucu oluşur. Okumak, ilim sahibi olmak bireyin bu uyarıcılar ve haritalar üzerinde hâkimiyet kurmasını sağlayabilir. Böylece insanın en özgür olması gereken yanı olan beyni, onu esir eden zincirlerinden kurtulması yönünde önemli bir adım atılmış olur. Kur’an’ın kişisel gelişim anlayışının en önemli ve en büyük etkisi kalbin veya zihnin bağımsızlığıdır. Yukarıda ifade edildiği gibi, Allah bile onu hükümranlığı altına almayıp, kendisinde neyin bulunması gerektiğinin seçimini yine ona bırakmıştır.

Kur’an üslubunun en önemli ifade araçlarından birisi, Kur’an’ın belleksel bir olgudan ve psikolojik bir durumdan kaynaklanan insan hayalinde / sezgisinde yer alan tabloları, izlenebilen manzaraları ve insan tiplerini somut bir biçimde canlandırmasıdır. Psikolojik durumlar tablolara, insan tipleri canlı, somut bir şekilde veya insan tabiatında gözle görülen bir cisme dönüşürler. Bunlara bir de diyalog ilave edilince, artık onları zihninde canlandırmanın bütün unsurları tamamlanmış olur. Böylece Kur’an, dinleyenlere yepyeni bir bakış açısı kazandırır. Olayların meydana geldiği sahneleri bizzat seyretmeleri için bi-

reyleri dinleyici durumundan çıkarıp seyirci konumuna sokarak olayların meydana geldiği veya meydana geleceği sahneleri bireye etkin bir şekilde seyrettirir. Manzaralar peş peşe sıralanıp gelir. Gözlerin önünde sürekli bir hareket canlanır. Artık dinleyici burada duyduğu şeyin, bir söz ve meselenin kavranmasını kolaylaştıran bir örnek olduğunu unuttur (yani, bu durum direk bilinçaltını etkiler). Onu zihninde göz önüne serilen bir manzara, meydana gelen bir olay olarak canlandırır. Bu atmosfer içindeki dinleyici, sahnede gidip-gelen, sürekli hareket halinde bulunan; insanın içinde bulunduğu psikolojik durumlardan ve onun olaylarla mücadelesi sonucunda duygularında oluşan etkilerden; çehrelerindeki tepkilerini, bu şahısların jest ve mimiklerinde görür. Dillerden dökülen sözcüklerin, gönüllerden kaynaklanan hisleri canlı bir biçimde yansıttığını müşahade eder. Artık burada kıssalar, olaylar, sahneler ve manzaralar hayatın hikâyesi değil, hayatın ta kendisi olur (Kutup, 1991: 57-58). İnsanda bulunan sezgisel güç, Kur'an tarafından somutlaştırılan tabloları algılamak ve ister istemez onları zihinde canlandırmak zorunda kalır. Bunlar zihin tarafından canlandırıldığı andan itibaren beyin işlem yapmaya, yani düşünmeye, olaylar arasındaki bağlantıyı kurmaya çalışmaya başlar. Bu durum fizyolojik süreçleri de etkiler.

...“Şimdi onlardan geriye kalan bir şey görüyor musun?” (Hakka, 69/8). Bu ayetin öncesinde Ad kavminin, yedi gece sekiz gün esen uğultulu ve soğuk bir kasırga ile kof hurma kütükleri gibi yere serilişlerine (Hakka, 69/7) teşbih olarak anlatılmasının ardından böyle bir soru yöneltilmesi, tarihin eski bir döneminde ve belli bir coğrafi kesimde gerçekleşmiş olan bir azap sahnesini ekranize edip günümüze taşımaktadır. Bu azap sahnesi tasvir edilirken adeta insanlar geniş bir alana kurulmuş dev bir ekrandan bu tarihi dehşet sahnesini seyrediyor gibidirler. Böyle teşbihli anlatımların sırf sözlü olması yerine, uygulamalı bir ortamda ve görsel olarak sunulması anlatımı daha etkili kılmaktadır. İki zıttın bir arada bulunamayacağını, örneklendirerek anlatmaya çalışan birinin ‘su ile ateş bir arada bulunur mu?’ demesinden, önünde buluna su ve ateşe eliyle işaret ederek ‘Bak! Şu ikisi bir arada bulunur mu?’ demesi daha güçlü bir etki uyandırır. Zira müşahade metoduyla sunulan ‘teşbihli anlatım’ olayla ilgili bilgi ve ünsiyeti artırmaktadır (Çağıl, 2005: 333).

Birey, geçmişi de düşünse geleceği de düşünse aynı tarzda duyumsal girdileri (görsel, işitsel, dokunsal) kullanmaktadır. Dolayısıyla bireyin deneyimleri sadece geçmiş yaşantılara göre değil, bazen de gelecekte tasavvur edilen yaşantılara göre de şekillenebilir (Alder, 2005: 232).

Kur'an insanların temsil sistemlerine sadece belli bir zaman dilimi içerisinde seslenmez. Yukarıda bahsedilen ayette olduğu gibi Kur'an'da bazen geçmişte yaşanmış bir olayın tasavvur edilmesi istenirken gözleri birden geleceğe “*Keşke günaha batmış olanların hesap günü Rablerinin huzurunda başlarını öne eğerek, “Ulu Rabbimiz şimdi görmüş ve duymuş olduk. Öyleyse bizi yeryüzündeki hayatımıza geri döndür ki, doğru ve yararlı işler yapalım; çünkü artık hakikate kani olduk” dedikleri zamanki hallerini bir görsen!*” (Secde, 32/12; Sebe’ 34/51; Zümer 39/40; Şura, 42/45) veya şimdiki zamana çevrilebilir; “*Allah’ın gökten su indirip, onu yerlerdeki kaynaklara yerleştirdiğini, sonra onunla türlü türlü ekinler yetiştirdiğini görmez misin?*” (Lokman, 31/31; Zümer 39/21).

Kur'an görsel tiplere seslendiği gibi benzer şekilde dokunsal tiplere de seslenir: *Kâbus gibi çökenden haberin var mı? O gün bazı yüzler günahın yükü altında bitkin düşmüş, korku ile sarılmış olarak yere bakacak; kızgın bir ateşe girmek ve kaynar bir*

pınardan içmek üzere. Ne bir güç veren ne de açlığı gideren kuru dikenlerin acılığından başka hiçbir yiyecekleri yoktur. O gün bazı yüzler de, boş lakırdı işitmeyecekleri, harika bir bahçede, çabalarının meyvesini tatmaktan memnun olarak mutlulukla parıldayacak.” (Ğaşıye, 88/1-11).

Kur'an'da bu kıyamet tasviri öyle anlatılır ki, bir tarafta acılı, korkunç bir azap dinleyiciye veya okuyucuya yaşatılırken, diğer taraftan mutluluk, huzur ve sevinç duyguları da onları sarar: *“Rablerinden korkanların bu kitapta, tüyleri ürperir, fakat sonunda Allah'ın rahmetini hatırlayınca kalpleri ve tenleri yumuşar, sakinleşir. İşte Allah'ın rehberliği böyledir.”* (Zümer, 39/23).

İşitme sonucu hidayete eren, yani NLP diliyle alt biçemlerinde olağan üstü bir değişim yaşayarak, ruhunda büyük bir inkılâbın oluşmasına yol açan Hz. Ömer'dir. Olay, İslâm tarihinde bütün açıklığıyla anlatılmıştır. Hz. Ömer'in kız kardeşini ve eniştesini öldürmeye giderken öfke gibi güçlü ve yıkıcı bir duygudan kalbinin yumuşamasına doru geçen süreçte etkili unsurun Kur'an'ın, O'nun temsil sistemine güçlü bir şekilde hitap etmesi olabilir. Çünkü Hz. Ömer, hidayeti konusunda: *“Kur'an'ı dinlediğim zaman onun karşısında kalbim yumuşadı, ağladım ve İslâm'la şereflendim.”* (Kutup, 1991: 44). diyerek işitsel ve dokunsal bir dil kullanmıştır. Söz konusu ayete baktığımızda ise ayette işitsel ve dokunsal unsurların ağırlığını görmek mümkündür: *“Ey insan! Bu Kur'an'ı sana seni bedbaht etmek için göndermedik. Yalnızca Allah'tan korkan herkese bir öğüt, bir uyarıcı olsun diye indirdik.”* (Taha, 20/1-3).

Görsel ve dokunsal ayetlerin yanında Kur'an'da belli bir konu anlatılırken işitsel ayetler de önemli yer tutmaktadır:

“Ve cennettekiler, ateştekilere “Rabbimiz bize ne söz verdiyse, bütünüyle gerçekleşmiş bulduk; ya siz, siz de Rabbinizin size vaad ettiği şeyi gerçekleşmiş buldunuz mu?” diye seslenecekler. Berikiler “Ah evet!” diye karşılık verecekler... ve Allah: Onlar bu hesap gününün gelip çatacağını nasıl gözardı edip unuttular ve ayetlerimizi nasıl inkâr ettirlerse biz de bu gün onları göz ardı edeceğiz.” (A'raf, 7/44-51; Zümer , 39/18; Mü'min, 40/44; Mü'min, 40/47-48-49-50; Ahkaf, 46/13; Kaf, 50/ 30).

Görsel, işitsel ve dokunsal kişilik tiplerine uygun hitapları Kur'an'da sıklıkla görmek mümkündür. Çünkü Allah, Kur'an'da insanların üzerinde düşünmesini istediği her ayetinde görsel, işitsel ve dokunsal özelliklerden en az birisini veya tamamını harekete geçiren tablolara yer vermiş ve insana düşünmesi için orijinal ve gerçek girdiler sağlamaya çalışmıştır.

Sonuç

NLP tekniklerinin ortaya koyduğu gibi insanla sağlıklı bir iletişime girmek için onun temsil sistemi hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir. Konuyla ilgili Kur'an'daki ayetlere göz gezdirildiğinde; ayetlerin duylara etkin bir şekilde hitap etmesi amacıyla diye bir takım tasvirlerde bulunduğunu, bunları her bireyde var olan baskın temsil sistemine göre işlediğini, insana vermek istediklerini göstererek, işittirerek ve hissettirerek, nörolojik düzeyin en üst basamağı olan ruhsallık boyutunda değişiklikleri hedef aldığını söylemek mümkündür.

Kur'an ayetlerinin insanların algı düzeyine göre çeşitlilik gösterdiğine dair bilgiler yeni değildir. Kur'an'ın tevili meselesinde Eş'ari ve Mu'tezile ekollerinin insanların algı düzeylerine müdahale ettiğini ifade eden İbn Rüşd, dinin bizzat kendisinin insanları algılama düzeyleri bakımından üç kategoride ele aldığını söylemiştir. Bunlar:

- Düşünme yetisi, imgelem (tahayyül) yetisini aşamayanlar, (Hatabe ehli)
- Düşünme yetisini diyalektik biçimde kullananlar, (Cedel ehli)
- Düşünme yetisini bilimsel olarak kullananlar. (Burhan ehli)'dir (İbn Rüşd, 1992: 104).

Bundan dolayıdır ki, İbn Rüşd, 'Herkesi daha mükemmel tasdik ve ikna yoluna sevk etmek için Kur'an'dan daha mükemmeli bulunamaz' (İbn Rüşd, 1992: 104). demiştir. Yine, dindarlık tipleriyle ilgili yapılan tasniflerde Schneider, dini kişilik bakımından dindarları akli yanı ağır basanlar, fikri yanı ağır basanlar ve duygu yanı ağır basanlar şeklinde üçe ayırmıştır (Mehmedoğlu, 2004: 40). Dolayısıyla burada bu tiplerin ne kadar doğru olabileceğinden ziyade temsil sistemlerini bilmenin işlevsel olup olmadığı daha çok önem arz etmektedir.

NLP'ye göre görseller gördüklerini, işitseller işittiklerini ve dokunsallar yaptıklarını unutmazlar. Dolayısıyla eğitimde çoklu zeka kuramına göre ders anlatmanın önemi ne ise, NLP'ye göre bir ana – babanın çocuğuyla, öğretmenin öğrencisiyle, idarecinin çalışanlarıyla, din adamının o dinin muhataplarıyla sağlıklı bir iletişim kurup daha verimli olmalarında temsil sistemleri de o denli önemlidir. Dolayısıyla Kur'an ayetlerinin insanlığa nasıl bir mesaj sunduğuyla beraber, bu mesajı sunarken insanların farklı özelliklerine göre hangi iletişim kaynaklarını kullandığını bilmek, hem Kur'an'ı anlamada hem de kullanılan metodu takip ederek insanlarla iletişim kurmada katkılar sağlayabilir.

Kaynakça:

- Addington, Jack E. (2005). %100 Düşünce Gücü (III. Baskı). Çev. Birol Çetinkaya, İstanbul: Akaşa Yayınları.
- Alder, Harry (2005), NLP El Kitabı (1. Baskı). Çev. Banu Irmak, İstanbul: Kariyer Yayınları.
- Alder, Harry, Berly Heather (2001). 21 Günde NLP (1. Baskı). Çev. Fatma Can Akbaş, İstanbul: Kariyer Yayınları.
- Çağıl, Necdet (2005). Kur'an'ın Belağat ve Fonetik Yapısı (1. Baskı). Ankara: Avrasya Yayınları.
- İbn Rüşd, (1992). Fasl'ul Makal. Çev. Bekir Karlığa, İstanbul: İşaret Yayınları,
- Kutup, Seyyid (1991). Kur'an'da Edebi Tasvir. Çev. Mehmet Yolcu, İstanbul: Çizgi Yayınları.
- Mehmedoğlu, A. Ulvi (2004). Kişilik ve Din (1. Baskı). İstanbul: Dem Yayınları.
- O'connor, Joseph (2003). NLP'nin İlkeleri (3. Baskı). Çev. Demet Uyar Ezerler, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Woodsmall, Wyatt-Marilyne (2003). Davranış Kalıplarının Gücü. Çev. Mehmet Çatak, İstanbul: Kariyer Yayınları.
- Saygın, Oğuz (2005). Kişisel Değişim Stratejileri (20. Baskı), İstanbul: Hayat Yayınları.
- Yurdakul, Kazım (2003). Bireysel Mükemmelliğin Sanatı. İstanbul: Kariyer Yayınları.